

QORAQALPOQ AMALIY SAN'ATI TURLARI VA YOG'OCH O'YMAKORLIGI

Allambergenov Salamat Jaksybaevich

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti, San'atshunoslik fakulteti Amaliy san'at va kulolchilik bo'limi 2-kurs talabasi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.8020424>

ARTICLE INFO

Received: 31st May 2023

Accepted: 08th June 2023

Online: 09th June 2023

KEY WORDS

Evolutsiya, relyef, geometrik, migratsiya, modernizatsiya, innovatsion.

ABSTRACT

Ushbu maqolada, Qoraqalpog'iston amaliy san'atining turlaridan biri yog'och o'ymakorligi va ularning boy tarixi rivojlanishi va hozirgi kundagi holati haqida fikr yuritilgan.

Qoraqalpoq madaniyatining musiqadan tortib san'atgacha bo'lgan har bir jabhasi o'z yo'lida g'ayrioddiy va maftunkor. Qoraqalpog'istonda san'atning eng ko'zga ko'ringan va rang-barang turlaridan biri yog'och o'ymakorligidir. Qoraqalpoqlarning yog'och o'ymakorligi amaliy san'ati boy tarixiy-madaniy zaminga ega bo'lib, u davrlar o'tishi bilan bosqichma-bosqich rivojlanib bordi. Ushbu inshoda biz qoraqalpoq yog'och o'ymakorligi amaliy san'atining tarixiy taraqqiyoti va evolyutsiyasini muhokama qilamiz. Ilk tarix: Qoraqalpoq amaliy san'atining ildizlari qadimgi davrlarga borib taqaladi. Qoraqalpoq xalqi. Qoraqalpog'istonda yog'och o'ymakorligining eng qadimgi tarixi miloddan avvalgi I asrga to'g'ri keladi. O'sha davrda qoraqalpoq xalqi yog'och bilan ham, metallardan ham turli buyumlar yasashda mahoratli bo'lgan. Yog'och o'ymakorligi qoraqalpoq xalqi uchun o'z hunarmandchiligini yuksak badiiy qadriyat tuyg'usi bilan sug'organ bezakli dizayn elementlarini yaratish usuli bo'lgan. Yog'och o'ymakorligining rivojlanishi: Tarix davomida Qoraqalpog'istonda yog'och o'ymakorligi rivojlangan. yangi uslublar, texnikalar va ilovalarni o'zlashtirib, rivojlandi va rivojlandi.¹ XV-asrda qoraqalpoq yog'och o'ymakorligi yanada rivojlangan bo'lib, hunarmandlar murakkab relyef va haykallar yasagan. Yog'och o'ymakorligi rivojlanib borar ekan, unga fil suyagi yoki suyak kabi yangi texnika va materiallar qo'shila boshladi. Islom dinining ta'siri: Qoraqalpog'istonda islom dinining tarqalishi rivoyatda katta rol o'ynadi. Qoraqalpoq amaliy san'ati yog'och o'ymakorligi. Islom san'ati murakkab naqshlar, xattotlik yozuvlari va geometrik naqshlar bilan ajralib turardi. Bu ta'sirlar qoraqalpoq yog'och o'ymakorligida murakkab geometrik naqshlar va murakkab xattotlik belgilarining rivojlanishiga olib keldi. XIX asrda qoraqalpoq amaliy yog'och o'ymakorligi san'ati: XIX-asrda yog'och o'ymakorligi yanada kuchaydi. qoraqalpoq amaliy san'atida keng tarqalgan. Bu

¹ VILOYAT TO'XSANOVA. AMALIY SAN'AT TURLARI. "Durdona" nashriyoti Buxoro – 2020

davrda hunarmandlar yog'och o'ymakorligining o'ziga xos turlariga ixtisoslasha boshladilar. Masalan, yog'ochdan yasalgan idishlar yasashga ixtisoslashgan yog'och o'ymakorlari bo'lsa, boshqalari mebel yasashga ixtisoslashgan. XX asr taraqqiyoti: XX asr Qoraqalpoq uchun muhim taraqqiyot davri bo'ldi. yog'och o'ymakorligi amaliy san'ati. Sovet davrida kooperativlar rivojlanib, qoraqalpoqlarning an'anaviy hunarmandchiligini saqlash va rivojlantirishga xizmat qildi. Sovet davri ham uslub va uslublarni standartlashtirishga olib keldi, bu esa qoraqalpoq yog'och o'ymakorligining yanada bir xil uslubini yaratishga yordam berdi². Zamonaviy taraqqiyot: Hozirgi davrda qoraqalpoq amaliy san'atining yog'och o'ymakorligi rivojlanish va rivojlanishda davom etdi. Yangi asbob-uskunalar va usullarning paydo bo'lishi bilan yog'och o'ymakorligi yanada qulayroq bo'lib, iste'dodli hunarmandlarga yanada murakkab va nozik dizaynlarni yaratishga imkon berdi. Hozirgi davrda yog'och o'ymakorligi ko'proq dekorativ maqsad kasb etib, haykaltaroshlik, mebel va boshqa bezak buyumlari san'at asari sifatida yaratilgan. Qoraqalpoq yog'och o'ymakorligi texnikasi: Qoraqalpoq yog'ochining texnikasi. o'ymakorligi tayyor mahsulot maqsadiga qarab farqlanadi. Adze, har xil qalinlikdagi kesklar, pichoqlar, arralar, yassi yog'och tirgaklari ishlatiladigan asboblardandir. Qoraqalpoq yog'och o'ymakorligida qo'llaniladigan o'ziga xos usullardan ba'zilar o'ymakorlik, o'ymakorlik, bo'rtma va kakmadir. Rimziy elementlar: Qoraqalpoq yog'och o'ymakorligi amaliy san'ati ramziy elementlarga boy. Qoraqalpoq yog'och o'ymakorligida eng keng tarqalgan ramziy elementlar qushlar, otlar, qozoq va o'zbek an'anaviy naqshlaridir. Ramziy elementlar qoraqalpoq xalqining tarixiy, madaniy va ma'naviy merosi bilan chambarchas bog'liqdir.

Qoraqalpoq amaliy san'ati va yog'och o'ymakorligi qoraqalpoq xalqining an'anaviy madaniyati va merosining muhim yo'nalishidir. Ular o'zlarining ajoyib yog'och o'ymakorligi qobiliyatlari va o'zlarining badiiy dizaynlarini asrlar davomida turli xil narsalar va materiallarga o'tkazish qobiliyati bilan mashhur. Ushbu inshoda qoraqalpoq amaliy san'ati va yog'och o'ymakorligi tarixi, uning ahamiyati va qoraqalpoq hunarmandlari tomonidan qo'llanilgan texnikalar o'rganiladi. Tarixiy ma'lumot: Qoraqalpoq amaliy san'ati va yog'och o'ymakorligi Qoraqalpoq madaniyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan. ming yildan ko'proq vaqt davomida. Qoraqalpoq xalqi ko'chmanchi bo'lib, sovetlar davrigacha ko'chmanchi hayot kechirgan. Ular o'zlarining rasmlari, kashtado'zliklari, yog'och o'ymakorligi bilan tanilgan bo'lib, ular yordamida uy-joy, shaxsiy buyumlar va kundalik foydalanish buyumlarini bezashgan. Qoraqalpoq amaliy san'atining ahamiyati: Qoraqalpoq amaliy san'ati qoraqalpoq xalqining o'ziga xos dunyoqarashi, urf-odatlar, marosimlari ifodasi. Bu ularning tabiat, o'tmish va asta-sekin yo'q bo'lib borayotgan hayot tarzi bilan chuqur bog'liqligini anglatadi. Qolaversa, u qoraqalpoq iste'dodli hunarmandlarining mahorati va intellektual salohiyatini hamda ularning oddiy narsalarni g'ayrioddiy san'at asarlariga aylantira olish qobiliyatini ifodalaydi. Yog'och o'ymakorligida qo'llaniladigan texnikalar: Qoraqalpoq yog'och o'ymakorligi noyob va noyobdir. butun dunyodagi boshqa yog'ochdan ishlov berish texnikasidan farq qiladi. Ular yog'ochga murakkab naqshlarni o'yib olish uchun pichoqlar, pichoqlar va pichoqlar kabi ibtidoiy asboblardan foydalanadilar. Ular chip o'ymakorligi usulini qo'llaydilar, bu erda shakl yog'ochdan chisel va bolg'a yordamida o'yilgan bo'lib, orqasida bir qator chiplar yoki chiziqlar qoldiriladi. Bu usul hunarmandlarga qalinroq yog'och bo'laklarida osongina

² Sulaymonov A. Sharq miniatyura san'ati. –Toshkent. 2005 yil.

naqsh yaratish imkonini beradi. Mebel yasashda yog'och o'ymakorligi: Qoraqalpoq yog'ochga ishlov berish nafaqat bezak buyumlari va hunarmandchilik bilan chegaralanib qolmay, balki mebel yasashda ham keng tarqalgan. Qoraqalpoq hunarmandlari ko'rpa-to'shak, o'rindiqlar, stol, shkaf va shkaflardan tortib, o'ymakorlik detallari bilan bezatilgan turli xil mebel dizayniga ega. yog'och o'ymakorligi chuqur ramziy ma'noga ega. Hunarmandlar qoraqalpoq madaniyatining turli qirralarini aks ettiruvchi naqshlar yaratish uchun o'simliklar, hayvonlar va geometrik shakllar kabi ramziy elementlarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, quyosh kuch va kuch ramzi bo'lsa, baliq va boshqa suv turlari farovonlik va moslashishni tasvirlaydi. Qoraqalpoq san'atining jonlanishi: Qoraqalpoq amaliy san'ati va yog'och o'ymakorligi modernizatsiya va globalashuv tufayli qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Biroq, qoraqalpoq san'atini asrab-avaylash va qayta tiklash borasida salmoqli ishlar qilinmoqda. Qoraqalpog'iston davlat san'at muzeyi ko'rgazmalar, mahorat darslari va anjumanlar o'tkazish orqali Qoraqalpoq madaniyati va san'atini targ'ib qilish yo'lida tinimsiz ishlamoqda. Muammolar: Qoraqalpoq hunarmandlari duch kelayotgan jiddiy muammolardan ba'zilar qatorida moliyalashtirish, materiallar va o'qitish. Hunarmandlar o'z san'atini yaratish uchun zarur bo'lgan materiallarni olish uchun kurashadilar. Qolaversa, ko'chmanchi turmush tarzining yo'qolib borayotgani munosabati bilan yog'och o'ymakorligida an'anaviy bilim va uslublar yo'qolib bormoqda.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Qoraqalpoq amaliy san'atining yog'och o'ymakorligi o'tgan davr mobaynida rivojlangan muhim madaniy-tarixiy qadriyatga ega. asrlar. Qoraqalpoq xalqining qadimiy ildizlaridan to hozirgi davrgacha qoraqalpoq yog'och o'ymakorligi yanada murakkab va ixtisoslashgan. Bugungi kunda yog'och o'ymakorligi qoraqalpoq amaliy san'atining muhim qismidir. Bu madaniy meros Qoraqalpog'istonning hunarmandlar avlodiga o'tib kelayotgan boy badiiy an'analaridan dalolatdir. Qoraqalpoq xalqi asrlar davomida o'zining beqiyos mahoratini namoyon etib, ushbu san'at turini rivojlantirishda davom etib kelmoqda.

References:

1. VILOYAT TO'XSANOVA. AMALIY SAN'AT TURLARI. "Durdona" nashriyoti Buxoro – 2020
2. Sulaymonov A. Sharq miniatyura san'ati. – Toshkent. 2005 yil.
3. Sulaymonov A., Abdullayev N. Tasviriy san'at. 7-sinf o'quvchilari uchun o'quv qo'llanma. – Toshkent, 2002.
4. Amaliy san'at qisqacha lug'ati. – Toshkent: Qomuslar bosh tahririyati, 1992.
5. Bulatov S.S., A. Dadashev. Naqsh alifbosi. – Toshkent, 2005.